

Зінаїда КОЗЮК, редактор юридичного напрямку

ОРЕНДА ТРАНСПОРТУ Й ТЕХНІКИ: А ЕКІПАЖ ВИКЛИКАЛИ?

Із цієї статті ви дізнаєтеся: які вимоги до наповнення договору оренди транспортного засобу (далі під ТЗ розуміємо автомобіль та сільгосптехніку), коли такий договір посвідчується нотаріально, які особливості оренди з обслуговуючим персоналом (екіпажем), як директору передати власний ТЗ в оренду підприємству та хто тоді підпише договір.

За цією темою див. також «БАЛАНС-АГРО», 2018, № 19, с. 12, 20; № 25-26, с. 38; № 41, с. 24.

Якщо на сільгосппідприємстві немає власного транспорту або техніки, доводиться звертатися за сторонньою допомогою та брати в оренду необхідний засіб. Навіть якщо відсутні спеціалісти, які можуть поводитися із такою технікою, завжди можна домовитися про оренду разом із водієм (екіпажем). Особливості такої оренди розглянемо у форматі запитання – відповідь.

Що таке договір оренди ТЗ?

Договір оренди (найму) ТЗ – це цивільно-правовий договір, за яким орендодавець (наймодавець) передає або зобов'язується передати орендарю (наймачеві) за плату ТЗ у тимчасове володіння та користування (ст. 759 Цивільного кодексу, далі – ЦК).

Тож суть договору полягає у передачі ТЗ у платне користування на певний строк.

Чи можна оформити безплатну оренду?

Ні, не можна. Виходячи із поняття договору оренди, він має бути **виключно оплатним**. Безплатної оренди не передбачено. У протилежному разі це вже зовсім інший вид договору – позичка. Саме за договором позички можна безплатно користуватися предметом позички (ст. 827 ЦК), у нашому випадку – ТЗ.

Договір позички ТЗ (крім наземних ТЗ), коли однією зі сторін виступає фізособа, укладається виключно у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню (ч. 4 ст. 828 ЦК). Детальніше про позичку ТЗ читайте у «БАЛАНС-АГРО», 2018, № 19, с. 12.

Якими нормами регламентується договір оренди ТЗ?

Загальними нормами ЦК, а саме § 5 гл. 58 (ст. 798–805), які застосовуються до всіх ТЗ. Проте існують і спеціальні нормативні акти, які регулюють оренду певних видів ТЗ, як-от: Повітряний кодекс і Кодекс торговельного мореплавства. Наразі йтиметься лише про наземні ТЗ та сільгосптехніку.

Хто є сторонами договору оренди?

Орендарем та орендодавцем можуть виступати будь-які суб'єкти цивільних правовідносин – фізичні чи юридичні особи (ст. 2 ЦК).

Орендодавцем може бути власник ТЗ, уповноважена ним або законом особа. Орендарем може виступати будь-яка особа, але, враховуючи особливості використання ТЗ (наприклад, сільгосптрактора), до неї можуть висуватися певні вимоги щодо наявності відповідної категорії водія тощо. Такі вимоги за бажанням сторін фіксуються у договорі.

У якій формі укладається договір оренди?

Договір оренди укладається у **простій письмовій формі**. Якщо одна зі сторін договору є фізособою, то договір слід посвідчити **у нотаріуса** (ст. 799 ЦК). Наприклад, коли сторонами договору є дві юрособи, нотаріальне посвідчення договору не вимагається, тільки якщо одна зі сторін цього забажає. А от коли однією зі сторін є фізособа, оминати нотаріуса не вдасться.

Думка ВГСУ стосовно цього правила така (п. 2.11 постанови Пленуму від 29.03.13 р. № 12): умова про нотаріальне посвідчення застосовується у разі укладення договору саме з фізособою. Якщо договір укладається із громадянином, який набув статусу суб'єкта підприємницької діяльності (фізособа-підприємець), таке посвідчення не вимагається.

Чи встановлено обмеження щодо використання орендарем ТЗ?

Ні, однак такі обмеження можуть встановлюватися умовами договору. Орендар самостійно використовує ТЗ у власній діяльності та має право без згоди орендодавця укладати від свого імені договори з перевезення та інші, виходячи із призначення ТЗ (ст. 800 ЦК). Проте сторони наділені свободою договору, тому вільні викладати бажані умови в договорі. Тож орендодавець має право встановити свої правила використання автомобіля.

Якими є істотні умови договору оренди?

Істотними умовами договору оренди є (ст. 180 Господарського кодексу):

- **предмет договору.** У нашому випадку це безпосередньо ТЗ. Слід вказати усі дані, характеристики транспорту (марка, модель, рік випуску, колір, номер двигуна, реєстраційний номер, дата та місце реєстрації тощо);
- **ціна.** Оскільки предмет договору не купується, а береться у користування, замість ціни зазначають розмір орендної плати, порядок її розрахунку, індексації, строки виплати, періодичність перегляду тощо. Розмір орендної плати можна вказати як у грошовій, так і в натуральній формі або навіть змішаній. Періодичність виплати також визначається сторонами за домовленістю (раз на місяць, півроку, рік тощо). **Майте на увазі!** Орендар має право вимагати зменшення орендної плати, якщо можливість користування орендованим майном суттєво зменшилась через обставини, за які він не відповідає, або взагалі її не вносити, якщо неможливо використовувати орендоване майно (ч. 4, 6 ст. 762 ЦК);
- **строк оренди.** Визначається сторонами, а якщо його не встановили, вважається, що договір укладено на невизначений строк. Тоді кожна сторона має право відмовитися від нього у будь-який час, попередивши письмово про це

другу сторону за один місяць або інший строк, передбачений договором (ст. 763 ЦК).

Важливо! Якщо строк дії договору закінчився, а орендар продовжує користуватися майном, за відсутності заперечень із боку орендодавця протягом місяця вважається, що договір продовжений на той самий строк (ст. 764 ЦК).

Чи обов'язково вносити орендну плату щомісяця?

Ні, може бути й інший строк. Сторони мають обрати періодичність сплати орендної плати і зафіксувати її в договорі. Установити можна будь-який період. Однак якщо договором не визначено конкретного строку внесення орендної плати, то плата має вноситися щомісячно (ч. 5 ст. 762 ЦК).

Тож, якщо ви не бажаєте керуватися загальноприйнятим правилом, пропишіть бажаний період оплати в договорі.

Які умови, окрім істотних, слід включити до договору оренди ТЗ?

Рекомендуємо включати до договору умови, які стосуються:

1) страхування. Здійснюється орендодавцем (ст. 802 ЦК), але договором можна зобов'язати орендаря застрахувати ТЗ (ст. 771 ЦК);

2) ремонту та поліпшення автомобіля. За загальним правилом поточний ремонт виконується за кошти орендаря, а капітальний – за кошти орендодавця (ст. 776 ЦК). Але сторони можуть передбачити інший порядок дій. Наприклад, установити в договорі, що капремонт оплачується сторонами порівну (50/50) або 70/30 тощо. Витрачені кошти можуть зараховуватися у сплату орендної плати. Усе це слід докладно прописати в договорі. **Пам'ятайте!** Поліпшення авто орендарем відбувається тільки за згодою орендодавця (ст. 778 ЦК).

У разі отримання згоди орендар має право на відшкодування витрачених коштів або зарахування їх як плату за користування (ч. 3 ст. 778 ЦК). А якщо згоду так і не було надано, але поліпшення здійснено та його неможливо відокремити без

нанесення шкоди ТЗ, то орендар не матиме права на відшкодування його вартості. Таким чином, у договорі доцільно уточнити процедуру отримання згоди орендодавця, строк розгляду, надсилання відповіді. Також можна навести форму такого запиту та власне згоди;

3) суборенди. Можлива тільки за письмової згоди орендодавця, якщо інше не встановлено договором (ст. 774 ЦК). Тобто якщо орендар планує передавати ТЗ у суборенду, тоді, аби не отримувати окремо письмову згоду, варто одразу в договорі передбачити згоду орендодавця на передачу ТЗ у суборенду. Формулювання може бути таким: «Орендар має право передавати предмет оренди в суборенду». Протилежне за значенням речення («...не має права...») установить заборону на передачу орендарем ТЗ у суборенду;

4) інших витрат. Витрати на експлуатацію орендованого ТЗ несе орендар (ст. 801 ЦК).

Як бачимо, чимало умов оренди встановлюється сторонами на власний розсуд. Тому так важливо ретельно ставитися до оформлення договору оренди ТЗ.

Які документи складаються у разі передачі ТЗ власником чи повернення ТЗ орендарем?

Для оформлення цієї операції складається **акт приймання-передачі** автомобіля. Цей акт підтверджує передачу майна як при укладанні, так і при завершенні чи достроковому розірванні договору. В акті наводяться дата передачі ТЗ, його стан, комплектація та інші важливі характеристики.

Акт складається у довільній формі. Також можна скористатися типовою формою № ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів», затвердженою наказом Мінстату від 29.12.95 р. № 352, або формою Акта приймання-передачі транспортного засобу (додаток 2 до Порядку, затвердженого постановою КМУ від 07.09.98 р. № 1388).

Застосовувати саме ці форми акта необов'язково, сторони мають право самостійно розробити акт. Головне, аби він містив усі реквізити первинного документа, передбачені ч. 2 ст. 9 Закону від 16.07.99 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Планується взяти в оренду ТЗ, який належить директору підприємства. Чи може директор підписувати договір з обох сторін?

Ні, адже виходить, що він діє упереджено та для досягнення власної вигоди. А **представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах** (ч. 3 ст. 238 ЦК). Надалі такий договір може бути визнано недійсним. Для розв'язання проблеми достатньо доручити підписання угоди іншій особі (співробітнику чи будь-кому іншому). Делегування повноважень оформлюється довіреністю від підприємства (ст. 244 ЦК).

Довіреність складається у письмовому вигляді та має відповідати формі, у якій вчиняється правочин (ч. 1 ст. 245 ЦК). Тож якщо договір оренди ТЗ укладається:

1) із фізособою, то і договір, і довіреність мають посвідчуватися нотаріально;

2) із фізособою-підприємцем чи юрособою, договір та довіреність на його підписання викладаються у простій письмовій формі. Звертатися до нотаріуса не потрібно.

Майте на увазі! У довіреності можна обмежити спектр повноважень представника, зазначивши конкретний правочин, який він учинятиме. Або, навпаки, дозволити йому підписувати всі договори, наприклад, поставання. Так само і строк довіреності – може бути обмежений проміжком часу або більш тривалий (рік, два, п'ять).

Таким чином, підпис з обох сторін договору однією особою є порушенням норми ч. 3 ст. 238 ЦК. Слід виписати довіреність від підприємства для делегування іншій особі права підпису угоди (детальніше про видачу довіреності за подібних обставин див. у «БАЛАНС-АГРО», 2018, № 41, с. 24).

Чи можна взяти в оренду ТЗ із водієм?

Так, орендар може взяти в оренду ТЗ одразу зі спеціалістом, який буде ним управляти. Умови такої оренди викладено в ст. 805 ЦК. Передача в оренду техніки з екіпажем передбачається у договорі. Тоді управління та технічна експлуатація ТЗ виконується екіпажем. Орендодавець несе витрати на утримання екіпажу та не припиняє

із ним трудових відносин. Екіпаж відмовляється від виконання інших, ніж зазначені в договорі чи суперечать належному використанню ТЗ, функцій та обов'язків від орендаря. Детальніше про трудові відносини орендодавця та екіпажу читайте у наступних номерах «БАЛАНС-АГРО».

Звертаємо увагу! Оренда ТЗ разом з екіпажем суттєво не відрізняється від оренди без них. Тільки в договорі уточнюються нюанси роботи екіпажу з орендованим майном, їх оплата та інші бажані умови.

Чи виникатиме акциз у разі заправлення сільгосппідприємством орендованої техніки? Чи має значення, як орендується ТЗ – з екіпажем чи без?

Ні, у разі заправлення орендованого ТЗ або техніки зобов'язання з акцизного податку (далі – АП) не виникають. При цьому не має значення, задіяно екіпаж чи ні. Пояснимо цей момент докладніше.

Декілька років поспіль податкова наполягає на

виникненні зобов'язань з АП у разі заправлення чужої техніки згідно з пп. 14.1.212 Податкового кодексу (далі – ПК). Однак при цьому слід розрізняти: сільгосппідприємству надають послуги з оброблення землі (договір надання послуг/підряду) сторонні підприємства чи він орендував техніку (договір оренди), отримав техніку за актом та використовує її. У разі заправлення чужої техніки, винайнятої для виконання робіт/отримання послуг на умовах відповідних договорів, операції із заправлення ТЗ належатимуть до операцій із реалізації пального в розумінні пп. 14.1.212 ПК. Тоді треба виписувати та реєструвати акцизну накладну в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Аби уникнути АП, слід використовувати саме **договір оренди**. Адже при оренді ТЗ передається за актом приймання-передачі орендарю, який використовує його на власний розсуд (у межах діяльності). А використання пального виключно для власних потреб і провадження господарської діяльності не призведе у сільгосппідприємства-орендаря до виникнення податкових зобов'язань з АП (детальніше див. «БАЛАНС-АГРО», 2018, № 25-26, с. 38).

ВИСНОВКИ

Договір оренди ТЗ може бути тільки оплатним. Він укладається у простій письмовій формі та, якщо одна зі сторін договору – фізособа, посвідчується нотаріально. За відсутності в орендаря працівників, які мають спеціальні навички роботи з орендованою технікою, він може орендувати ТЗ з екіпажем. Орендодавець несе витрати на утримання екіпажу та не припиняє із ним трудових відносин. Екіпаж відмовляється від виконання інших, ніж зазначені в договорі чи суперечать належному використанню ТЗ, функцій та обов'язків від орендаря. У разі оренди техніки та заправлення її власним паливом орендар не зобов'язаний сплачувати АП.

**Повернемо спілкуванню БАЛАНС,
замінімо страх – ЕНТУЗІАЗМОМ,
а проблеми – МОЖЛИВОСТЯМИ**

Напишіть мені особисто,
що ви думаєте про нашу роботу,
і поділіться ідеями
про поліпшення сервісу.

Аполлон ПОЗОВ,
генеральний директор
a.pozov@balance.ua